WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 17 grudnia 2009 r. *

W sprawie C-197/09 RX-II

mającej za przedmiot wyjątkową procedurę ponownego rozpoznania wyroku Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich (izba odwoławcza) z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie T-12/08 P M przeciwko EMEA, wydanego w postępowaniu:

M

przeciwko

Europejskiej Agencji Leków (EMEA),

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes izby, E. Juhász, G. Arestis, T. von Danwitz (sprawozdawca) i D. Šváby, sędziowie,

* Język postępowania: francuski.

rzecznik generalny: J. Mazák,
sekretarz: R. Grass,

uwzględniając procedurę pisemną,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu M przez adwokatów S. Orlandiego, J.N. Louisa oraz E. Marchala,

— w imieniu Europejskiej Agencji Leków (EMEA) przez V. Salvatorego oraz N. Rampal Olmedo, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez G. Aiella, avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu polskiego przez M. Dowgielewicza, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Parlamentu Europejskiego przez E. Perilla, M. Gómez-Leal oraz L. Visaggia, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Rady Unii Europejskiej przez C. Fekete oraz M. Bauera, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez J. Curralla oraz D. Martina, działających w charakterze pełnomocników,

uwzględniając art. 225 ust. 2 akapit drugi WE,

uwzględniając art. 62a i 62b statutu Trybunału Sprawiedliwości,

po wysłuchaniu rzecznika generalnego,

wydaje następujący

Wyrok

1 Przedmiotem niniejszego postępowania jest poddanie wyjątkowej procedurze ponownego rozpoznania wyroku Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich (izba odwoławcza) z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie T-12/08 P M przeciwko EMEA (zwanego dalej „wyrokiem z dnia 6 maja 2009 r."), na mocy którego sąd ten, po pierwsze, uchylił postanowienie Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (pierwsza izba) z dnia 19 października 2007 r. w sprawie F-23/07 M przeciwko EMEA, dotychczas nieopublikowane w Zb.Orz. SP, oraz stwierdził nieważność decyzji Europejskiej Agencji Leków (EMEA) z dnia 25 października 2006 r. oddalającej wniosek M z dnia 8 sierpnia 2006 r. o zwołanie komitetu ds. inwalidztwa w jego sprawie (zwanej dalej „decyzją z dnia 25 października 2006 r."), i po drugie, zasądził od EMEA zadośćuczynienie w wysokości 3000 EUR na rzecz skarżącego.

2 Wyjątkowa procedura ponownego rozpoznania dotyczy kwestii, czy wyrok z dnia 6 maja 2009 r. narusza jedność lub spójność prawa wspólnotowego, jako że w wyroku tym Sąd Pierwszej Instancji jako sąd odwoławczy dokonał wykładni stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" w rozumieniu art. 61 statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 13 ust. 1 załącznika do statutu w taki sposób, iż umożliwia mu to przejęcie sprawy do rozpoznania i orzekanie co do istoty, mimo że odwołanie, które do niego wniesiono, dotyczyło zbadania tego, jak odniesiono się w pierwszej instancji do zarzutu niedopuszczalności, i mimo że aspekt sporu, który został przejęty do rozpoznania, w ogóle nie był roztrząsany na zasadzie kontradyktoryjnej ani przed Sądem Pierwszej Instancji, ani przed Sądem do spraw Służby Publicznej jako sądem rozpoznającym sprawę w pierwszej instancji.

Ramy prawne

3 Artykuł 61 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości stanowi:

„Jeśli odwołanie jest zasadne, Trybunał Sprawiedliwości uchyla orzeczenie Sądu. Może on wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala, lub skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd".

4 Artykuł 13 ust. 1 załącznika do wspomnianego statutu przewiduje:

„Jeśli odwołanie jest zasadne, Sąd Pierwszej Instancji uchyla orzeczenie Sądu do spraw Służby Publicznej i sam wydaje orzeczenie w sprawie. Jeżeli stan postępowania nie pozwala na wydanie orzeczenia przez Sąd Pierwszej Instancji, kieruje on sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd do spraw Służby Publicznej".

Okoliczności leżące u podstaw sprawy

5 Z wyroku z dnia 6 maja 2009 r. wynika, że M, członek personelu tymczasowego, który rozpoczął służbę w EMEA w październiku 1996 r., uległ wypadkowi przy pracy w marcu 2005 r. i od tamtego czasu przebywa na zwolnieniu chorobowym. W związku z nieprzedłużeniem jego umowa o pracę z EMEA wygasła w dniu 15 października 2006 r.

6 W dniu 17 lutego 2006 r. M złożył wniosek o zwołanie komitetu ds. inwalidztwa, czego EMEA odmówiła pismem z dnia 31 marca 2006 r. W dniu 3 lipca 2006 r. M wniósł zażalenie na tę odmowę, które zostało oddalone decyzją z dnia 25 października 2006 r.

7 W międzyczasie M złożył w dniu 8 sierpnia 2006 r. ponowny wniosek o zwołanie komitetu ds. inwalidztwa, dołączając do niego orzeczenie lekarskie sporządzone przez lekarza W.

8 Pismem z dnia 21 listopada 2006 r. M zwrócił się do EMEA o uściślenie, czy decyzja z dnia 25 października 2006 r. utrzymująca w mocy decyzję o odmowie zwołania komitetu ds. inwalidztwa stanowi oddalenie wniosku z dnia 8 sierpnia 2006 r.

9 Pismem z dnia 29 listopada 2006 r. EMEA powiadomiła M, iż w decyzji z dnia 25 października 2006 r. należycie uznała, że wniosek z dnia 8 sierpnia 2006 r. nie może zostać uznany za nowy wniosek w rozumieniu art. 59 ust. 4 regulaminu pracowniczego urzędników Wspólnot Europejskich i że w konsekwencji należy go oddalić z przyczyn określonych we wspomnianej decyzji.

10 Pismem z dnia 25 stycznia 2007 r. M złożył zażalenie, wnosząc o cofnięcie decyzji z dnia 25 października 2006 r. w zakresie, w jakim oddalono w niej jego wniosek z dnia 8 sierpnia 2006 r. Następnego dnia skierował ponadto do EMEA wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie z tytułu poniesionej szkody i doznanej krzywdy.

11 Pismem z dnia 31 stycznia 2007 r. EMEA oddaliła to zażalenie i ten wniosek.

12 W dniu 19 marca 2007 r. M wniósł do Sądu do spraw Służby Publicznej skargę zmierzającą, po pierwsze, do stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 25 października 2006 r., a po drugie, do zasądzenia od EMEA kwoty 100 tys. EUR tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za niezgodne z prawem działanie administracji.

13 Odrębnym aktem EMEA podniosła zarzut niedopuszczalności wspomnianej skargi na podstawie art. 114 § 1 regulaminu Sądu Pierwszej Instancji, który na podstawie art. 3 ust. 4 decyzji Rady 2004/752/WE, Euratom z dnia 2 listopada 2004 r. ustanawiającej Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (Dz.U. L 333, s. 7) stosuje się odpowiednio do Sądu do spraw Służby Publicznej do chwili wejścia w życie regulaminu tego sądu, co miało miejsce w dniu 1 listopada 2007 r.

14 Wyżej wymienionym postanowieniem w sprawie M przeciwko EMEA wydanym na podstawie wspomnianego art. 114 Sąd do spraw Służby Publicznej bez wszczynania procedury ustnej i bez pozostawienia zarzutu niedopuszczalności do rozstrzygnięcia w wyroku odrzucił całą skargę jako niedopuszczalną.

15 W odniesieniu do żądań stwierdzenia nieważności skierowanych przeciwko decyzji z dnia 25 października 2006 r. w zakresie, w jakim w decyzji tej oddalono wniosek M z dnia 8 sierpnia 2006 r., Trybunał do spraw Służby Publicznej uznał, że żądania te były niedopuszczalne, uzasadniając, iż wspomnianą decyzję należy rozumieć jako decyzję będącą jedynie potwierdzeniem decyzji zawartej w piśmie EMEA z dnia 31 marca 2006 r. i że żądania skierowane przeciwko tej decyzji ze względu na złożenie poprzedniego zażalenia po upływie terminu zostały już uznane za niedopuszczalne

w postanowieniu Sądu do spraw Służby Publicznej z dnia 20 kwietnia 2007 r. w sprawie F-13/07 L przeciwko EMEA, dotychczas nieopublikowanym w Zb.Orz. SP.

16 Żądania o odszkodowanie i zadośćuczynienie zostały również odrzucone jako niedopuszczalne w szczególności z powodu ścisłego związku istniejącego pomiędzy nimi a uprzednio zbadanymi żądaniami stwierdzenia nieważności.

Odwołanie do Sądu Pierwszej Instancji i wyrok z dnia 6 maja 2009 r.

17 W swoim odwołaniu od ww. postanowienia w sprawie M przeciwko EMEA M zwrócił się do Sądu Pierwszej Instancji nie tylko o uchylenie tego postanowienia, ale także o wydanie orzeczenia co do istoty sporu. Natomiast EMEA wniosła o oddalanie tego odwołania jako oczywiście bezzasadnego, ograniczając się do argumentacji dotyczącej niedopuszczalności skargi wniesionej przez M.

18 Uwzględniwszy wniosek M o wysłuchanie go w części ustnej postępowania, Sąd Pierwszej Instancji w wyroku z dnia 6 maja 2009 r. uchylił wspomniane postanowienie M przeciwko EMEA, uznając, że narusza ono prawo poprzez orzeczenie, iż żądania stwierdzenia nieważności i żądania o odszkodowanie i zadośćuczynienie są niedopuszczalne.

19 Uznając, że stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie w rozumieniu art. 13 ust. 1 załącznika do statutu Trybunału Sprawiedliwości, Sąd Pierwszej Instancji następnie sam wydał orzeczenie w sprawie. Orzekł, że żądania stwierdzenia nieważności są dopuszczalne i zasadne, oraz stwierdził nieważność decyzji z dnia 25 października 2006 r. Orzekł również, że dopuszczalne są żądania odszkodowawcze M, i zasądził od EMEA zadośćuczynienie w wysokości 3000 EUR z tytułu krzywdy doznanej przez M.

20 W tym względzie Sąd Pierwszej Instancji zauważył w pkt 100 wyroku z dnia 6 maja 2009 r., że w swoim żądaniu przed Sądem do spraw Służby Publicznej M podniósł, iż podtrzymując swoją odmowę wszczęcia postępowania w sprawie inwalidztwa, EMEA wywołała u niego stan niepokoju i niepewności. W pkt 104 wspomnianego wyroku Sąd Pierwszej Instancji uznał, że w tym przypadku M doznał krzywdy, która nie może być w całości naprawiona poprzez stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 25 października 2006 r.

Postępowanie przed Trybunałem

21 W następstwie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie wyjątkowej procedurze ponownego rozpoznania wyroku z dnia 6 maja 2009 r. specjalna izba przewidziana w art. 123b regulaminu Trybunału postanowiła decyzją z dnia 24 czerwca 2009 r. w sprawie C-197/09 RX, Zb.Orz. s. I-12033 (zwanej dalej „decyzją Trybunału z dnia 24 czerwca 2009 r."), że należy poddać ten wyrok wspomnianej procedurze i że wyjątkowa procedura ponownego rozpoznania będzie dotyczyć kwestii, czy wyrok z dnia 6 maja 2009 r. narusza jedność lub spójność prawa wspólnotowego, jako że Sąd Pierwszej Instancji jako sąd odwoławczy dokonał wykładni stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" w rozumieniu art. 61 statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 13 ust. 1 załącznika do statutu w taki sposób, iż umożliwia mu to przejęcie sprawy do rozpoznania i orzekanie co do istoty, mimo że odwołanie, które do niego wniesiono, dotyczyło zbadania tego, jak odniesiono się w pierwszej instancji do zarzutu niedopuszczalności, i mimo że aspekt sporu, który został przejęty do rozpoznania, w ogóle nie był roztrząsany na zasadzie kontradyktoryjnej ani przed Sądem Pierwszej Instancji, ani przed Sądem do spraw Służby Publicznej jako sądem rozpoznającym sprawę w pierwszej instancji.

22 Sąd Pierwszej Instancji co do istoty dopuścił bowiem częściowo żądanie o zadośćuczynienie z tytułu krzywdy doznanej przez M, podczas gdy, po pierwsze, kwestia incydentalna wynikła przed Sądem do spraw Służby Publicznej uniemożliwiła pisemne lub ustne roztrząsanie przed nim na zasadzie kontradyktoryjnej istoty sprawy i, po drugie, nie wydaje się, że takie roztrząsanie miało miejsce przed Sądem Pierwszej Instancji. Zatem zachodzi poważne ryzyko naruszenia jedności lub spójności prawa wspólnotowego, jako że w wyroku z dnia 6 maja 2009 r. orzeczono co do istoty w przedmiocie żądania o zadośćuczynienie z tytułu krzywdy, na którą powołuje się M.

23 W odniesieniu do przedmiotu wyjątkowej procedury ponownego rozpoznania decyzja Trybunału z dnia 24 czerwca 2009 r. określiła trzy ściślejsze kwestie, które należy zbadać. Pierwsza kwestia polega na zbadaniu, co powinno się rozumieć przez stwierdzenie „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" w rozumieniu art. 61 statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 13 ust. 1 załącznika do statutu, gdy przed sądem rozpoznającym sprawę w pierwszej instancji — w niniejszym przypadku Sądem do spraw Służby Publicznej — strona pozwana wniosła o rozstrzygnięcie przez ten sąd zarzutu niedopuszczalności bez rozpatrywania istoty sprawy, a sąd odwoławczy — w niniejszym przypadku Sąd Pierwszej Instancji — uchyla postanowienie sądu rozpoznającego sprawę w pierwszej instancji uwzględniające wspomniany zarzut niedopuszczalności.

24 Druga kwestia polega na zbadaniu, czy okoliczność, że po uchyleniu wspomnianego postanowienia i orzeczeniu o dopuszczalności skargi, a w szczególności żądań o odszkodowanie i zadośćuczynienie leżących u jej podstaw, sąd odwoławczy — w niniejszym przypadku Sąd Pierwszej Instancji — orzeka co do istoty w sprawie żądania o zadośćuczynienie z tytułu krzywdy doznanej przez skarżącego, gdy kwestia ta nie była w ogóle pisemnie ani ustnie roztrząsana na zasadzie kontradyktoryjnej przed sądem rozpoznającym sprawę w pierwszej instancji — w niniejszym przypadku Sądem do spraw Służby Publicznej — i nie wydaje się, by takie roztrząsanie miało miejsce przed sądem odwoławczym, stanowi naruszenie wymogów związanych z prawem do rzetelnego procesu sądowego, w szczególności wymogu dotyczącego przestrzegania prawa do obrony.

25 W razie gdyby trzeba było stwierdzić, że wyrok z dnia 6 maja 2009 r. narusza art. 61 statutu Trybunału Sprawiedliwości oraz art. 13 ust. 1 załącznika do statutu lub naruszył wymogi związane z prawem do rzetelnego procesu sądowego, w szczególności wymóg dotyczący poszanowania prawa do obrony, należałoby zbadać, czy i, w razie potrzeby, w jakim zakresie wspomniany wyrok narusza jedność lub spójność prawa wspólnotowego.

Co do kwestii będących przedmiotem wyjątkowej procedury ponownego rozpoznania

26 Na wstępie należy zauważyć, że z decyzji Trybunału z dnia 24 czerwca 2009 r., a zwłaszcza z pkt 17 i 20 wynika, że wyjątkowa procedura ponownego rozpoznania dotyczy wyłącznie zasądzenia od EMEA zadośćuczynienia w wysokości 3000 EUR z tytułu podnoszonej krzywdy. Natomiast stwierdzenie nieważności decyzji z dnia

25 października 2006 r. i oddalenie skargi w pozostałej części nie stanowią przedmiotu niniejszego postępowania. Ta wyjątkowa procedura ponownego rozpoznania stanowi obiektywne postępowanie kontrolne, wszczynane bez inicjatywy stron.

27 W przedłożonych Trybunałowi uwagach na piśmie M podniósł, że Sąd Pierwszej Instancji w sposób właściwy zastosował stwierdzenie „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" i ani nie naruszył jedności lub spójności prawa wspólnotowego, ani nie naruszył prawa do obrony i zasady kontradyktoryjności. Natomiast wszyscy inni zainteresowani, którzy przedstawili Trybunałowi uwagi, zaproponowali w istocie, aby udzielić odpowiedzi twierdzącej na zasadnicze pytanie podniesione w decyzji Trybunału z dnia 24 czerwca 2009 r.

W przedmiocie stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie"

28 Należy zbadać kwestię, czy i w jakim zakresie stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie przez sąd odwoławczy, gdy sąd pierwszej instancji uwzględnił zarzut niedopuszczalności podniesiony przez stronę pozwaną bez rozpatrywania istoty sprawy i gdy odwołanie wniesione od tej decyzji okazuje się zasadne.

29 Z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że zasadniczo stan postępowania nie pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie co do istoty odwołania wniesionego przed Sąd Pierwszej Instancji, gdy sąd ten odrzucił skargę jako niedopuszczalną, uwzględniając zarzut niedopuszczalności bez pozostawienia go do rozstrzygnięcia w wyroku (zob. wyroki: z dnia 16 czerwca 1994 r. w sprawie C-39/93 P SFEI i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-2681, pkt 38; z dnia 10 stycznia 2002 r. w sprawie C-480/99 P Plant i in. przeciwko Komisji i South Wales Small Mines, Rec. s. I-265, pkt 57; z dnia 15 maja 2003 r. w sprawie C-193/01 P Pitsiorlas przeciwko Radzie i EBC, Rec. s. I-4837, pkt 32; z dnia 18 stycznia 2007 r. w sprawie C-229/05 P PKK i KNK przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. I-439, pkt 91, 123; z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie C-521/06 P Athinaïki Techniki przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5829, pkt 66; a także z dnia 9 lipca 2009 r. w sprawie C-319/07 P 3F przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5963, pkt 98).

30 Jednakże w pewnych okolicznościach możliwe jest orzekanie co do istoty skargi, chociaż postępowanie w pierwszej instancji było ograniczone do zarzutu niedopuszczalności, który został uwzględniony przez Sąd Pierwszej Instancji. Taki przypadek może mieć miejsce, gdy po pierwsze uchylenie zaskarżonego wyroku lub postanowienia nieuchronnie pociąga za sobą pewne rozstrzygnięcie co do istoty rozpatrywanej skargi (zob. podobnie wyrok z dnia 25 maja 2000 r. w sprawie C-359/98 P Ca' Pasta przeciwko Komisji, Rec. s. I-3977, pkt 32–36, 39) lub po drugie badanie co do istoty skargi o stwierdzenie nieważności spoczywa na argumentach wymienianych przez strony w ramach odwołania następującego po przeprowadzeniu rozumowania przez sąd pierwszej instancji (zob. podobnie wyroki z dnia 11 stycznia 2001 r.: w sprawie C-389/98 P Gevaert przeciwko Komisji, Rec. s. I-65, pkt 27–30, 34, 35, 52–58; a także w sprawie C-459/98 P Martínez del Peral Cagigal przeciwko Komisji, Rec. s. I-135, pkt 29, 34, 48–54).

31 Tymczasem w niniejszym przypadku nie istniały takie szczególne okoliczności umożliwiające Sądowi Pierwszej Instancji wydanie samemu orzeczenia co do istoty skargi mającej na celu uzyskanie zadośćuczynienia z tytułu podnoszonej krzywdy.

32 Po pierwsze, prawo do uzyskania zadośćuczynienia z tytułu rzekomo doznanej krzywdy nie wynika bezpośrednio z niezgodności z prawem zaskarżonego postanowienia ani z niezgodności z prawem spornego aktu. Z jednej strony elementy istotne dla analizy zasadności żądań odszkodowawczych nie są bowiem w zasadzie identyczne z elementami istotnymi dla analizy istnienia naruszenia prawa przez ww. postanowienie w sprawie M przeciwko EMEA oraz dopuszczalności skargi, a z drugiej strony, tak jak przypomniał o tym Sąd Pierwszej Instancji w pkt 103 wyroku z dnia 6 maja 2009 r., stwierdzenie nieważności tego aktu może stanowić samo w sobie odpowiednie zadośćuczynienie za tę krzywdę.

33 Po drugie, zasadność żądań odszkodowawczych nie była roztrząsana w toku postępowania przed Sądem do spraw Służby Publicznej ani nie była przedmiotem oceny dokonanej przez ten sąd w ww. postanowieniu w sprawie M przeciwko EMEA, w którym wypowiedziano się tylko co do zarzutu niedopuszczalności.

34 Z tego względu Sąd Pierwszej Instancji, wypowiadając się o żądaniu zadośćuczynienia z tytułu krzywdy podnoszonej przez M, odszedł od orzecznictwa Trybunału dotyczącego przesłanek koniecznych do tego, by można było uznać, że stan postępowania pozwala na wydanie w sprawie orzeczenia w rozumieniu art. 61 statutu Trybunału Sprawiedliwości, gdy przed sądem pierwszej instancji strona pozwana wniosła o rozstrzygnięcie przez ten sąd zarzutu niedopuszczalności bez rozpatrywania istoty sprawy, a sąd ten uwzględnił wspomniany zarzut niedopuszczalności.

35 Oczywiście brzmienie art. 13 ust. 1 załącznika do statutu Trybunału Sprawiedliwości, stanowiącego o orzeczeniu Sądu Pierwszej Instancji w przypadku zasadnego odwołania, nie jest zupełnie identyczne z brzmieniem art. 61 akapit pierwszy wspomnianego statutu, który jest przepisem dotyczącym Trybunału. Jednakże, jeśli chodzi o sprawę proceduralną — taką jak ta, która jest przedmiotem niniejszego postępowania — wykładnia stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" powinna być identyczna w odniesieniu do stosowania wspomnianych przepisów niezależne od okoliczności, że w odróżnieniu od art. 13 ust. 1 wspomniany art. 61 przyznaje Trybunałowi swobodę, jeśli chodzi o ocenę stanu postępowania pozwalającego na wydanie orzeczenia w sprawie, uprawniając go do skierowania sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji.

36 Z utrwalonego orzecznictwa wynika bowiem, że w przypadku podobnym do tego, który występuje w niniejszej sprawie, gdy okazuje się, że sąd pierwszej instancji niesłusznie odrzucił skargę jako niedopuszczalną, uwzględniając zarzut niedopuszczalności bez pozostawienia go do rozstrzygnięcia w wyroku, Trybunał ogranicza się do stwierdzenia, że stan postępowania nie pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie i kieruje sprawę do ponownego rozpoznania przed ten sąd, bez korzystania z jakiejkolwiek swobody oceny w tym względzie (zob. podobnie ww. wyroki: w sprawie SFEI i in. przeciwko Komisji, pkt 38; w sprawie Plant i in. przeciwko Komisji i South Wales Small Mines, pkt 57; w sprawie Pitsiorlas przeciwko Radzie i EBC, pkt 32; w sprawie PKK i KNK przeciwko Radzie, pkt 91, 123; w sprawie Athinaïki Techniki przeciwko Komisji, pkt 66; a także w sprawie 3F przeciwko Komisji, pkt 98).

37 Z powyższego wynika, że Sąd Pierwszej Instancji dokonał błędnej wykładni stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" w rozumieniu art. 61 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 13 ust. 1 załącznika do statutu i naruszył ostatni z tych przepisów, uznając, że w tym przypadku stan postępowania pozwalał na wydanie orzeczenia w sprawie w odniesieniu do żądań zmierzających do uzyskania zadośćuczynienia za krzywdę podnoszoną przez M.

W przedmiocie wymogów związanych z prawem do rzetelnego procesu, w szczególności wymogu dotyczącego poszanowania prawa do obrony

38 Należy zbadać, czy Sąd Pierwszej Instancji, orzekając co do istoty żądania zadośćuczynienia z tytułu krzywdy podnoszonej przez skarżącego, naruszył wymogi związane z prawem do rzetelnego procesu sądowego, w szczególności wymóg dotyczący poszanowania prawa do obrony, i to niezależnie od naruszenia prawa stwierdzonego w pkt 37 niniejszego wyroku.

39 Według orzecznictwa Trybunału prawo do obrony odgrywa ważną rolę w organizacji i przebiegu rzetelnego procesu (zob. podobnie wyroki: z dnia 21 września 2000 r. w sprawie C-462/98 P Mediocurso przeciwko Komisji, Rec. s. I-7183, pkt 36; z dnia 8 maja 2008 r. w sprawie C-14/07 Weiss und Partner, Zb.Orz. s. I-3367, pkt 47; a także z dnia 2 kwietnia 2009 r. w sprawie C-394/07 Gambazzi, Zb.Orz. s. I-2563, pkt 28).

40 Prawo do obrony obejmuje zasadę kontradyktoryjności (zob. wyroki: z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie C-413/06 P Bertelsmann i Sony Corporation of America przeciwko Impali, Zb.Orz. s. I-4951, pkt 61; a także z dnia 2 grudnia 2009 r. w sprawie C-89/08 P Komisja przeciwko Irlandii i in., Zb.Orz. s. I-11245, pkt 50).

41 Zasada ta znajduje zastosowanie do każdego postępowania, które może doprowadzić do wydania rozstrzygnięcia przez instytucję wspólnotową wpływającego w istotny sposób na interesy danej osoby (zob. wyrok z dnia 10 lipca 2001 r. w sprawie C-315/99 P Ismeri Europa przeciwko Trybunałowi Obrachunkowemu, Rec. s. I-5281, pkt 28; a także ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 50). Wymaga ona ogólnie, aby strony postępowania miały prawo do zajęcia stanowiska co do okoliczności i dokumentów, na których oparte będzie orzeczenie sądowe, a także do omówienia materiału dowodowego i uwag przedstawionych przed sądem oraz zarzutów podniesionych z urzędu przez sąd, na których zamierza on oprzeć swoje rozstrzygnięcie (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 52, 55). W celu spełnienia wymogów związanych z prawem do rzetelnego procesu konieczne jest, aby strony mogły przedyskutować w sposób kontradyktoryjny zarówno okoliczności faktyczne, jak i prawne, które są decydujące dla wyniku postępowania (zob. ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 56).

42 Sądy wspólnotowe czuwają nad tym, aby w toczącym się postępowaniu przestrzegana była zasada kontradyktoryjności, i same tej zasady przestrzegają (zob. ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 51, 54). Z zasady tej powinny korzystać wszystkie strony postępowania toczącego się przed sądem wspólnotowym niezależnie od ich klasyfikacji prawnej. Instytucje wspólnotowe mogą w związku z tym powoływać się na tę zasadę wówczas, gdy są stroną takiego postępowania (zob. ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 53).

43 Z tego względu należy zbadać, czy w niniejszej sprawie EMEA skorzystała, czy nie skorzystała w toku postępowania z możliwości przedstawienia swoich uwag co do zasadności żądań odszkodowawczych zgłoszonych przez M.

44 W tym względzie należy zauważyć, że przedmiotem roztrząsania przed Sądem do spraw Służby Publicznej i oceny dokonanej przez ten sąd były wyłącznie dopuszczalność skargi wniesionej przez M i żądań, na których opierała się ta skarga, jako że wspomniany Sąd uwzględnił zarzut niedopuszczalności podniesiony przez EMEA zgodnie z art. 114 regulaminu Sądu Pierwszej Instancji bez rozpatrywania istoty sprawy i bez wszczynania procedury ustnej.

45 Poza tym z pism procesowych złożonych przez strony w ramach postępowania odwoławczego przed Sądem Pierwszej Instancji nie wynika, by EMEA zajęła stanowisko co do zasadności żądań odszkodowawczych zgłoszonych przez M. Ponadto ani protokół rozprawy, która odbyła się w dniu 23 stycznia 2009 r. przed Sądem Pierwszej Instancji, ani wyrok z dnia 6 maja 2009 r. nie wskazują, czy kwestie istnienia prawa M do zadośćuczynienia za krzywdę i dokładny zakres tego prawa M zostały omówione w toku wspomnianej rozprawy.

46 Co więcej, Sąd Pierwszej Instancji nie tylko dokonał zastąpienia uzasadnienia, ale zasądzając od EMEA zadośćuczynienie, zmienił wynik odwołania na niekorzyść strony pozwanej.

47 Powstaje zatem, po pierwsze, pytanie, czy brak zajęcia stanowiska i roztrząsania na zasadzie kontradyktoryjnej w przedmiocie wspomnianych żądań można przypisać EMEA na tej podstawie, że w obu instancjach EMEA postanowiła dobrowolnie ograniczyć swoją obronę wyłącznie do kwestii dopuszczalności i z tego względu rozmyślnie zrezygnowała z obrony swoich interesów co do istoty sprawy.

48 Zarzut niedopuszczalności, przewidziany zarówno w art. 91 regulaminu Trybunału, jak i w art. 114 regulaminu Sądu Pierwszej Instancji jako kwestia incydentalna, umożliwia ze względów ekonomii procesowej ograniczenie — w pierwszej fazie — sporu i badania do kwestii, czy rozpatrywana skarga jest dopuszczalna. Zatem ta kwestia incydentalna umożliwia uniknięcie, by pisma procesowe stron oraz badanie sądu dotyczyły istoty sprawy mimo niedopuszczalności skargi.

49 Natomiast w razie uznania skargi za dopuszczalną w wyniku oddalenia zarzutu niedopuszczalności lub w razie pozostawienia wspomnianego zarzutu do rozstrzygnięcia w wyroku skarga powinna zostać poddana roztrząsaniu co do istoty w drugiej fazie. Wyżej wspomniane przepisy przewidują bowiem wyraźnie, że prezes wyznacza nowe terminy dalszych czynności procesowych, gdy wniosek o rozpatrzenie zarzutu niedopuszczalności zostaje oddalony albo pozostawiony do rozstrzygnięcia w wyroku.

50 Byłoby zatem niezgodne z sensem uregulowania dotyczącego zarzutu niedopuszczalności zobowiązanie strony pozwanej, podnoszącej taki zarzut, by z ostrożności wysunęła — w tej samej chwili bądź w razie wygrania sprawy w pierwszej instancji w odpowiedzi na odwołanie — argumenty dotyczące istoty sporu.

51 Z tego względu nie można stawiać zarzutu EMEA, że dobrowolnie zrezygnowała z podniesienia argumentów co do zasadności żądań odszkodowawczych.

52 Po drugie, powstaje pytanie, czy sposób postępowania obrany przez Sąd Pierwszej Instancji może zostać uznany za zgodny z prawem przy założeniu, że nawet w razie braku rozpatrywanej nieprawidłowości postępowanie nie mogło doprowadzić do innego wyniku, tak że nieposzanowanie zasady kontradyktoryjności nie mogło wywrzeć wpływu na treść wyroku z dnia 6 maja 2009 r. i nie było w stanie naruszyć interesów EMEA (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Ismeri Europa przeciwko Trybunałowi Obrachunkowemu, pkt 33–35; wyrok z dnia 24 września 2002 r. w sprawach połączonych C-74/00 P i C-75/00 P Falck i Acciaierie di Bolzano przeciwko Komisji, Rec. s. I-7869, pkt 70; a także ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 61).

53 Według analizy Sądu Pierwszej Instancji decyzja z dnia 25 października 2006 r. wyrządziła M krzywdę, która nie może być w całości naprawiona poprzez stwierdzenie nieważności tej decyzji, tak że należało przyznać mu zadośćuczynienie w wysokości 3000 EUR, przy czym kwota ta została określona na podstawie kryteriów słuszności (zob. podobnie w szczególności wyroki Trybunału: z dnia 1 marca 1962 r. w sprawie 25/60 De Bruyn przeciwko Zgromadzeniu, Rec. s. 39, 60; z dnia 13 kwietnia 1978 r. w sprawie 75/77 Mollet przeciwko Komisji, Rec. s. 897, pkt 29; z dnia 21 lutego 2008 r. w sprawie C-348/06 P Komisja przeciwko Girardot, Zb.Orz. s. I-833, pkt 58; a także wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 24 września 2008 r. w sprawie T-412/05 M przeciwko Rzecznikowi Praw Obywatelskich, pkt 158). Wynika z tego, że źródłem tej analizy jest rzeczywista ocena, która mogła zostać zakwestionowana.

54 Z tego względu nie można wykluczyć, że ocena dokonana przez Sąd Pierwszej Instancji mogłaby być inna, gdyby umożliwił on EMEA przedstawienie jej uwag co do żądań odszkodowawczych, i z tego względu poszanowanie zasady kontradyktoryjności mogłoby wywrzeć wpływ na treść wyroku z dnia 6 maja 2009 r.

55 Wreszcie po trzecie, sposób postępowania obrany przez Sąd Pierwszej Instancji nie mógł wbrew temu, co podnosi M w swoich uwagach na piśmie, zostać uzasadniony także nieograniczonym prawem orzekania, przewidzianym w art. 91 ust. 1 regulaminu pracowniczego urzędników Wspólnot Europejskich w sporach o charakterze majątkowym pomiędzy Wspólnotami Europejskimi a osobami, wobec których stosuje się ten regulamin.

56 Według orzecznictwa Trybunału na podstawie tego prawa sądowi wspólnotowemu powierza się zadanie zakończenia zawisłych przed nim sporów w sposób zupełny (zob. wyrok z dnia 18 grudnia 2007 r. w sprawie C-135/06 P Weißenfels przeciwko Parlamentowi, Zb.Orz. s. I-12041, pkt 67). Prawo to umożliwia, nawet w razie braku formalnego żądania w tym względzie, nie tylko stwierdzenie nieważności, ale także w razie potrzeby zasądzenie z urzędu zadośćuczynienia od strony pozwanej z tytułu krzywdy wyrządzonej poprzez niezgodne z prawem działanie administracji (zob. podobnie wyroki: z dnia 16 grudnia 1960 r. w sprawie 44/59 Fiddelaar przeciwko Komisji, Rec. s. 1077, 1093; z dnia 9 lipca 1970 r. w sprawie 23/69 Fiehn przeciwko Komisji, Rec. s. 547, pkt 17; a także z dnia 27 października 1987 r. w sprawach połączonych 176/86 i 177/86 Houyoux i Guery przeciwko Komisji, Rec. s. 4333, pkt 16).

57 Jednakże sąd wspólnotowy nie może co do zasady oprzeć orzeczenia na podniesionym z urzędu zarzucie, nawet jeżeli byłby to zarzut dotyczący bezwzględnej przeszkody procesowej, bez wcześniejszego wezwania stron do przedstawienia uwag w przedmiocie tego zarzutu (zob. ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 57).

58 W rezultacie nie można uważać, że nieograniczone prawo orzekania przyznane sądom wspólnotowym w sporach o charakterze majątkowym między instytucjami wspólnotowymi a ich pracownikami nadaje tym sądom przy rozpatrywaniu takiego sporu władzę zwalniania z obowiązku poszanowania przepisów postępowania związanych z zasadą kontradyktoryjności, w szczególności w sytuacji takiej, jaka jest rozpatrywana w niniejszej sprawie. Ponadto należy podkreślić, że w niniejszym przypadku Sąd Pierwszej Instancji nie oparł się na tym prawie.

59 Z powyższego wynika, że w niniejszym przypadku Sąd Pierwszej Instancji nie dał EMEA możliwości powiadomienia w użyteczny sposób o swoim stanowisku co do zasadności żądań odszkodowawczych i tym samym naruszył zasadę kontradyktoryjności wynikającą z wymogów związanych z prawem do rzetelnego procesu.

W przedmiocie zaistnienia naruszenia jedności lub spójności prawa wspólnotowego

60 Jako że, po pierwsze, Sąd Pierwszej Instancji dokonał w wyroku z dnia 6 maja 2009 r. błędnej wykładni stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" w rozumieniu art. 61 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 13 ust. 1 załącznika do statutu i tym samym naruszył ostatni z tych przepisów, uznając, że stan postępowania pozwalał na wydanie orzeczenia w sprawie w całości, a po drugie, naruszył wymogi związane z prawem do rzetelnego procesu, należy zgodnie z decyzją Trybunału z dnia 24 czerwca 2009 r. zbadać, czy i, w razie potrzeby, w jakim zakresie wyrok z dnia 6 maja 2009 r. stanowił naruszenie jedności lub spójności prawa wspólnotowego.

61 W tym względzie pod uwagę należy wziąć następujące aspekty:

62 Po pierwsze, wyrok z dnia 6 maja 2009 r. jest pierwszym orzeczeniem Sądu Pierwszej Instancji, w którym stwierdził on, że zasadne jest odwołanie od postanowienia Sądu do spraw Służby Publicznej uwzględniającego zarzut niedopuszczalności bez rozpatrywania istoty sprawy. Orzeczenie to może zatem stanowić precedens dla przyszłych spraw.

63 Po drugie, Sąd Pierwszej Instancji odszedł w odniesieniu do stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" od utrwalonego orzecznictwa Trybunału, tak jak zostało to zauważone w pkt 29, 34 i 36 niniejszego wyroku.

64 Po trzecie, uchybienia Sądu Pierwszej Instancji dotyczą dwóch przepisów postępowania, które nie są objęte wyłącznie zakresem prawa służby publicznej, lecz które mają zastosowanie niezależnie od danej dziedziny.

65 Wreszcie po czwarte, przepisy, których Sąd Pierwszej Instancji nie poszanował, zajmują bardzo ważne miejsce we wspólnotowym porządku prawnym. W szczególności statut Trybunału Sprawiedliwości i załącznik do niego są częścią prawa pierwotnego.

66 Przy uwzględnieniu tych okoliczności — rozpatrywanych łącznie — należy stwierdzić, że wyrok z dnia 6 maja 2009 r. narusza jedność i spójność prawa wspólnotowego, jako że Sąd Pierwszej Instancji jako sąd odwoławczy dokonał wykładni stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" w rozumieniu art. 61 statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 13 ust. 1 załącznika do statutu w taki sposób, iż umożliwia mu to przejęcie danej sprawy do rozpoznania i orzekanie co do istoty w odniesieniu do żądania zadośćuczynienia z tytułu zarzucanej krzywdy oraz zasądzenie od EMEA zadośćuczynienia w wysokości 3000 EUR, mimo że odwołanie, które do niego wniesiono, dotyczyło zbadania tego, jak odniesiono się w pierwszej instancji do zarzutu niedopuszczalności, i mimo że aspekt sporu, który został przejęty do rozpoznania, w ogóle nie był roztrząsany na zasadzie kontradyktoryjnej ani przed Sądem Pierwszej Instancji, ani przed Sądem do spraw Służby Publicznej jako sądem rozpoznającym sprawę w pierwszej instancji.

67 W tych okolicznościach należy ustalić konsekwencje wynikające ze stwierdzonego naruszenia jedności i spójności prawa wspólnotowego.

68 Artykuł 62b akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości stanowi, że jeżeli Trybunał stwierdzi, że orzeczenie Sądu narusza jedność lub spójność prawa wspólnotowego, kieruje sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd, który jest związany orzeczeniem Trybunału co do kwestii prawnych. Kierując sprawę do ponownego rozpoznania, Trybunał może ponadto określić, które ze skutków orzeczenia Sądu uważa się za ostateczne wobec stron sporu. Na zasadzie wyjątku Trybunał może sam wydać orzeczenie ostateczne, jeżeli rozstrzygnięcie sporu, przy uwzględnieniu rezultatu kontroli, wynika z ustaleń stanu faktycznego, na których oparte zostało orzeczenie Sądu.

69 Wynika z tego, że Trybunał nie może się ograniczyć wyłącznie do stwierdzenia naruszenia jedności lub spójności prawa wspólnotowego bez wyciągania wniosków z tego stwierdzenia wobec rozpatrywanego sporu. W niniejszym przypadku należy

z tego względu uchylić wyrok z dnia 6 maja 2009 r. w zakresie, w jakim w pkt 3 i 5 sentencji tego wyroku Sąd Pierwszej Instancji zasądził od EMEA zadośćuczynienie w wysokości 3000 EUR na rzecz M, a także obciążył ją kosztami postępowania przed Sądem do spraw Służby Publicznej oraz postępowania przed Sądem Pierwszej Instancji.

70 Przy uwzględnieniu, że naruszenie jedności i spójności prawa wspólnotowego wynika w niniejszym przypadku z błędnej wykładni stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" oraz naruszenia zasady kontradyktoryjności, Trybunał nie może sam wydać orzeczenia ostatecznego na podstawie art. 62b akapit pierwszy zdanie ostatnie statutu Trybunału Sprawiedliwości.

71 W rezultacie należy w odniesieniu do żądań dotyczących zadośćuczynienia za krzywdę rzekomo doznaną przez M skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd Unii Europejskiej, aby umożliwić EMEA podniesienie argumentów co do zasadności tych żądań.

W przedmiocie kosztów

72 Zgodnie z art. 123e akapit ostatni regulaminu Trybunału, jeżeli orzeczenie Sądu będące przedmiotem wyjątkowej procedury ponownego rozpoznania zostało wydane na podstawie art. 225 ust. 2 WE, Trybunał rozstrzyga o kosztach.

73 W braku szczególnych przepisów regulujących podział kosztów w ramach wyjątkowej procedury ponownego rozpoznania należy postanowić, że zainteresowani wymienieni w art. 23 statutu Trybunału Sprawiedliwości oraz strony postępowania przed Sądem Pierwszej Instancji, którzy przedstawili Trybunałowi pisma procesowe lub uwagi na piśmie odnośnie do kwestii będących przedmiotem kontroli, sami ponoszą własne koszty postępowania związane z wyjątkową procedurą ponownego rozpoznania.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

1) Wyrok Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich (izba odwoławcza) z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie T-12/08 P M przeciwko EMEA narusza jedność i spójność prawa wspólnotowego, jako że wspomniany Sąd jako sąd odwoławczy dokonał wykładni stwierdzenia „stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w sprawie" w rozumieniu art. 61 statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 13 ust. 1 załącznika do statutu w taki sposób, iż umożliwia mu to przejęcie danej sprawy do rozpoznania i orzekanie co do istoty w odniesieniu do żądania zadośćuczynienia z tytułu zarzucanej krzywdy oraz zasądzenie od Europejskiej Agencji Leków (EMEA) zadośćuczynienia w wysokości 3000 EUR, mimo że odwołanie, które do niego wniesiono, dotyczyło zbadania tego, jak odniesiono się w pierwszej instancji do zarzutu niedopuszczalności, i mimo że aspekt sporu, który został przejęty do rozpoznania, w ogóle nie był roztrząsany na zasadzie kontradyktoryjnej ani przed Sądem Pierwszej Instancji, ani przed Sądem do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej jako sądem rozpoznającym sprawę w pierwszej instancji.

2) Uchyla się pkt 3 i 5 sentencji wyroku Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich (izba odwoławcza) z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie T-12/08 P M przeciwko EMEA.

3) Sprawa zostaje przekazana Sądowi Unii Europejskiej do ponownego rozpoznania.

4) M, Europejska Agencja Leków, Republika Włoska, Rzeczpospolita Polska, Parlament Europejski, Rada Unii Europejskiej i Komisja Europejska ponoszą własne koszty związane z wyjątkową procedurą ponownego rozpoznania.

Podpisy